

Željeznicom do jame

Osvrt na početke

Željezničara

Vlado Božić, Zrinka Matić, Valerija Butorac

*Ulaz u Jamu na putu
Autor: Tila Medenica*

Vjerujem da se velik broj vas, poput mene, našao pred računalom pregledavajući arhivu speleoloških objekata te da ste pritom naišli na neke davno istražene objekte. Pritom ste vjerojatno pokušali zamisliti kako su izgledala ta davna istraživanja. Nažalost, nemamo vremeplov i ne možemo putovati kroz vrijeme, ali možemo pokušati oživjeti prošlost i duh naših prethodnika nastavljajući aktivnosti koje su oni započeli.

U speleologiji posebne emocije bude velike vertikale, dugi prevjesi, dvorane bogate špiljskim ukrasima, golemi mračni prostori i mnogošto drugo, ali pronalazak i odlazak u neki davno istražen objekt izaziva drugačije osjećaje. Postaješ svjestan dugovječnosti svoje speleološke zajednice, brojnih generacija speleologa koji su nas svojim djelovanjem zadužili, onih koje mi zadužujemo i koje ćemo tek zadužiti, i s ponosom nastavljajući speleološku aktivnost kako bi se njezino postojanje dalje održalo.

Naša priča počinje u rujnu 2018., a priča o speleologiji na Krpelu 60-ak godina ranije.

Istraživanja na području sela Bistrac i brda Krpel

U općini Tounj u Karlovačkoj županiji nalazi se brdo Krpel (630 m), a u njegovom podnožju selo Bistrac. Željeznička pruga koja prolazi obroncima Krpela omogućila je speleolozima Željezničara da od 1956. do 1966. na ovom području istraže deset jama i špilja. Posljednjih nekoliko godina speleolozi iz Željezničara ponovno odlaze na ovo speleološki vrijedno područje radi nadopune arhive, postavljanja pločica na ulaze objekata, provjeravanja postojećih koordinata i nacрта, ali i pronalaženja novih speleoloških objekata.

Potruga za Prkičkama

Jame Velika i Mala Prkička nalaze se na brdu Krpel, a istražene su 1957. godine. U vrijeme njihova istraživanja tehnika određivanja koordinata ulaza u objekte bila je vrlo gruba u odnosu na današnju. Koordinate ulaza u objekt očitane s topografske karte često nisu dovoljno precizne pa je objekte veoma teško ili gotovo nemoguće pronaći. Stoga, ako podatke ne ažuriramo, nekada istražene objekte možemo smatrati neistraženima. Od 2014. godine do danas nekoliko smo puta radi

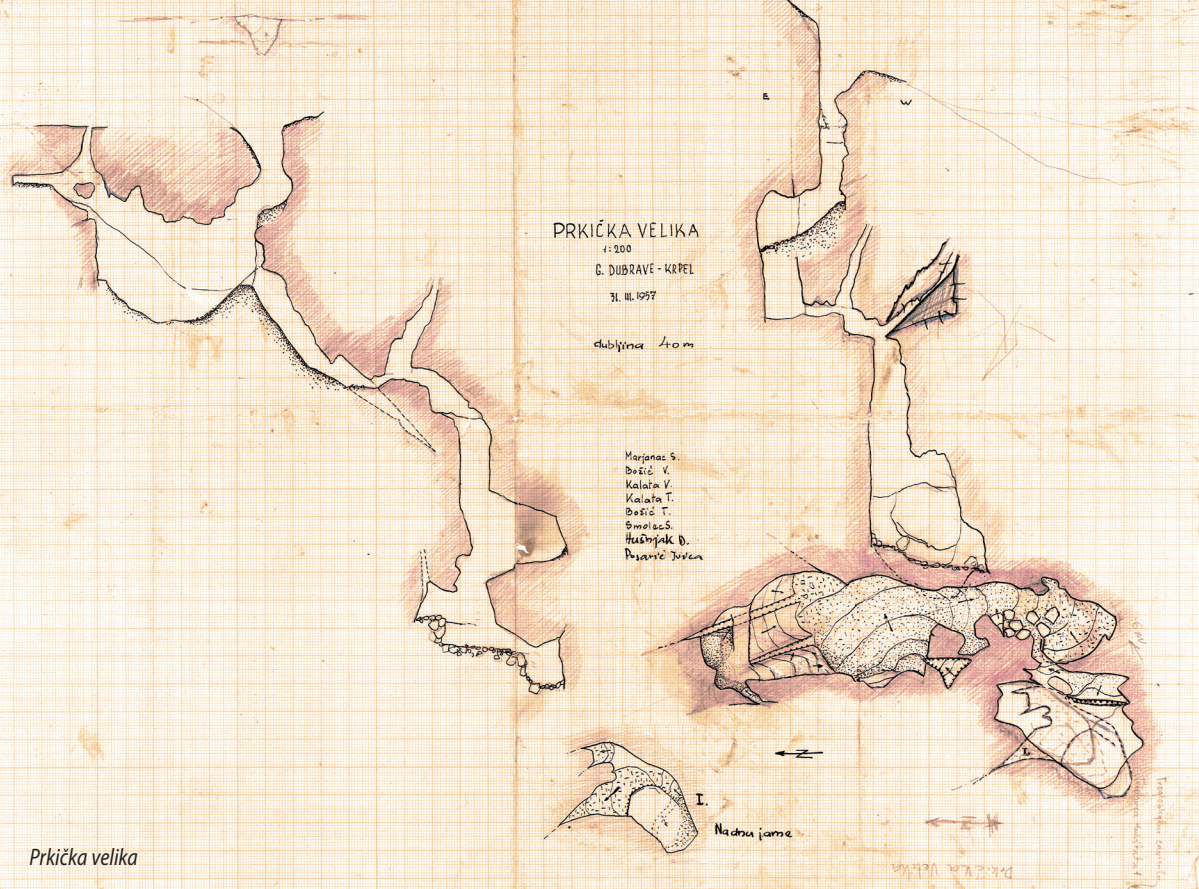

provjere koordinata i označavanja jama tražili Prkičke prema opisu položaja iz Željezničareve arhive i Velebitovim koordinatama iz 1987., no potraga je svaki put bila bezuspješna.

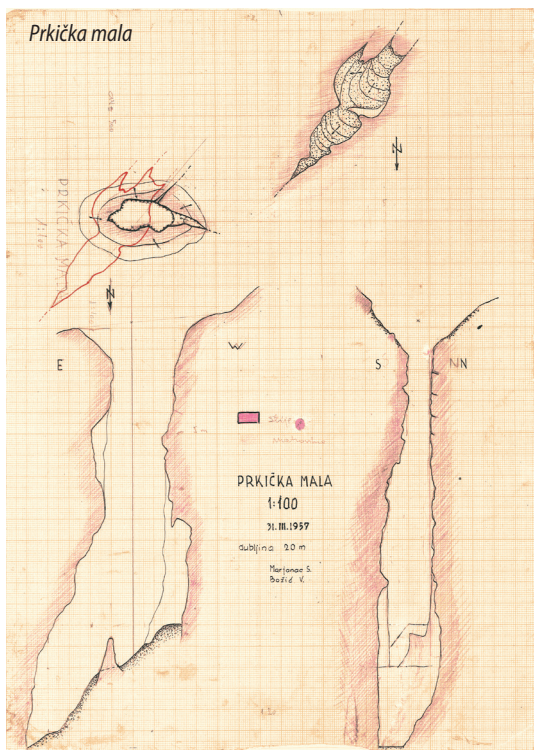
Jednog rujanskog četvrtka ove godine, izrazili smo¹ želju potražiti neke davno istražene objekte pa smo se obratili Mei s rečenicom koju često čuje: “Mea, mi bismo se bavili speleologijom, imaš li kakve objekte na lageru?” Mea predlaže potragu za Prkičkama. Osim nepouzdanih koordinata Velike i Male Prkičke i osnovnih informacija o objektima, dobili smo i kontakt obitelji Lipočak iz Bistraca. Naime, često veliku ulogu u speleološkim akcijama (pogotovo akcije potrage za starim objektima) ima lokalno stanovništvo – idealan primjer je Rabatinka, koja se nalazi baš na brdu Krpel². Uz speleološke objekte, koji se nalaze u naseljima ili u blizini naselja, lokalni stanovnici su uvijek na neki način povezani ili bar upoznati s njima. Tako je i naš domaćin Antun jednom prilikom u potrazi za odbjeglih ovčama naišao na našu izvjesnu Prkičku. Iako je slučajno naišao na nju, bio je upoznat s postojanjem objekta uz koji se vežu i razne priče, pa nam je pripovijedao o jami u koju je ubačen vol sa zaprežnim kolima.

1 Nela Bosner, Valerija Butorac, Zrinka Matić, Tila Medenica, Nikola Hanžek, Ivan Vidović, Nicola Rossi, Pavao Babić, Vlado Božić i Ruder Novak

2 Nakon nebrojeno mnogo neuspješnih pokušaja traženja objekta, tadašnji istraživači odlučili su upitati lokalca zna li za Rabatinku. Imali su sreće, jer ih je gospodin Mate po sljedećem dolasku odveo pred špilju. Speleolog god. 50-51, 2002.-2003., str. 98

Prkička velika

Prkička mala

Uvjereni u uspješan pronalazak Prkički u stopu pratimo Antuna, glavu obitelji Lipočak. On nas odvodi na vrh brda Krpel, gdje nakon kratkog rekonosciranja pronalazimo dvije jame, među lokalnim stanovništvom poznate kao Prkičke. Spuštamo se u prvu jamu, za koju smo mislili da je Mala Prkička, sa starim nacrtom u ruci. Nakon mjerenja i crtanja jame, uspoređujemo novi i stari nacrt. Jame imaju istu morfologiju, ali je nova jama plića za 10 metara. Dno nove jame zatrpano je zemljom i granama pa još ne isključujemo opciju da je riječ o Maloj Prkički, iako se podaci o dubini ne podudaraju. Međutim, usporedbom tlocrta, vidimo da se pružanje jame razlikuje za 180°. Pomislili smo da je Marjanac 1957. crtao kontraazimut, ali sve to nije dovoljno da ovu jamu proglasimo Malom Prkičkom. Ništa ne možemo jednoznačno utvrditi. Jedino rješenje ove situacije bio bi pronalazak prave Male Prkičke. Novi objekt prozvali smo Prkička 3.

Nekoliko tjedana nakon prvog posjeta odlazimo opet u Bistrac radi spuštanja u drugu pronađenu jamu, ali i istraživanja druga dva objekta u podnožju Krpela koja nam je pokazala obitelj

Jama na putu
Autor: Tila Medenica

Lipočak. Već po dolasku pred drugu jamu i pogledom na stari nacrt posumnjali smo da to nije Velika Prkička, jer se ulazni dijelovi razlikuju. Spuštanjem u jamu sumnje smo i potvrdili. Morfologija jama je različita te smo ovu jamu nazvali Jama na putu.

Potruga za Prkičkama i ovaj put je bila (ne)uspješna, ali imajući na umu da je arhiva bogatija za četiri jame (Prkička 3, Jama na putu, Brdo i Jama kod željezničke stanice Gornje Dubrave), a mi za jedno divno prijateljstvo, pričati o neuspjehu bilo bi nezahvalno. Jedno je sigurno, Velika i Mala Prkička i dalje čekaju da budu ponovno pronađene. Njihova lokacija nam zasad ostaje misterij.

Već po tradiciji, nakon odlaska u jame i špilje, odlazimo u birtiju. Pijemo pivo, a Prkičke nam i dalje ne izlaze iz glave, dogovaramo se za ponovni odlazak i još jednu potragu. U jednom trenutku shvatimo da je Boltek (Vlado Božić) istraživao Prkičke 1957., a 2018. ih s nama ponovno traži te nas počinje zanimati kakva su istraživanja i odlasci na terene bili prije. Kroz Boltekovu priču odlazimo na putovanje vlakom nazad u šezdesete godine 20. stoljeća.

Kako smo nekada dolazili do špilja i jama

Putovati smo mogli samo vlakom. Srećom, tada su razne udruge mogle od željeznice dobiti “objavu” pomoću koje je ostvaren popust na kolektivno putovanje, ali je moralo biti najmanje pet putnika. Tu smo pogodnost naveliko koristili. No, kao i sada, većina članova našeg odsjeka bila je u radnom odnosu, pa su kolektivna putovanja bila moguća jedino nedjeljom (subota je bila radna!) i praznicima. Veće su se akcije organizirale samo za vrijeme većih praznika (Praznik rada 1. 5. i Dan Republike 29. 11.). Naš član Aleksandar Mujić, tadašnji šef Glavnog kolodvora Zagreb nam je ili osigurao (rezervirao) mjesta u kupeima vagona ili, što je nama bilo najljepše, osigurao cijeli vagon.

Na jednodnevne izlete putovali smo ili ranim jutarnjim vlakom ili noćnim vlakom pa bismo se iskricali na nekoj stanici oko 4-5 sati ujutro i počeli tražiti špilje. Za istraživanje jama nosili smo užad od konoplje i špiljarske ljestve, koje smo uglavnom sami izrađivali.

Od željezničkih stanica pa do špilja trebalo je uvijek pješaćiti i po nekoliko sati. Da bismo izbjegli nošenje teških ljestvica ili vitla Ivica Posarić je prilagodio kolica od motocikla za naše potrebe i u njima smo često prevozili opremu.

Ako smo išli na istraživanje koje traje dva dana morali smo negdje i noćiti. Lijepo je bilo kad smo mogli naći neki "hotel" tj. suho mjesto pod krovom, npr. u kakvoj štali. Po zabačenim selima nalazili smo napuštene "hotele" i koristili ih na svoju ruku ili uz dozvolu vlasnika.

Lijepo je bilo ići na izlet kada bi nam naš Aco (Aleksandar Mujić) osigurao cijeli vagon. Nije to uvijek bio veliki putnički vagon, već običan dvoosovni teretni, zatvoreni "G" vagon. Ali, tada bi se Aco pobrinuo da od tog vagona napravi vagon "prve klase". Čitav pod vagona tapecirao je madracima, osim oko malog prostora uz vrata, koji je služio za smještaj blatnih cipela. U vagon je ugradio

peć na ugljen (dimnjak od peći provukao bi kroz prozor) sa sandukom ugljena. U vagon nas je stalo dvadesetak. Takvim vagonom istraživali smo npr. Jamu na Kolištini u Prgometu na Praznik rada, 1. svibnja 1958.

Ipak, najljepše je bilo putovati vagonom Sindikata željezničara. Bio je to poseban veliki putnički vagon tipa "Pullman", preuređen za višednevni boravak većeg broja osoba. Pola vagona bilo je uređeno kao putnički vagon sa sjedalima i policama za prtljagu (na njima su neki i spavali), u sredini je bio prostor za kuhinju s peći na ugljen, a drugi je dio bio uređen kao salon sa stolom u sredini i klupama sa strane, a iznad njih prostor za prtljagu. Vagon je imao i WC (na početku vagona) i rasvjetu koja je radila samo u vožnji. Takav je vagon mogao biti ostavljen na nekoj stanici i u njemu bi naši članovi boravili tih nekoliko dana (najčešće u stanici Cerovac, prvoj stanici od Gračaca prema

*U vagonu na putu za Prgomet, 1. svibnja 1958.
Autor: Krasin Gržinčić*

1960. Krštenje novog člana
Autor: Krasin Gržinić

Kninu, ali i u Lovincu, Medku, Perušiću, Fužinama i dr.) i po najvećem nevremenu - kiši i snijegu.

Rado se sjećam istraživanja Cerovačkih špilja do kojih smo putovali 1958. tim vagonom za Dan Republike. Iz Zagreba smo krenuli navečer po kiši i probudili se u željezničkoj stanici Cerovac, ali u snijegu. Doći do špilja po snijegu nije nam bio problem, iako je bilo teško. No, svakako je bilo lijepo vratiti se u vagon, presvući se u suho, ugrijati se i pojesti topli obrok. Uvijek je netko ostao u vagonu, brinuo se o grijanju (ugljena je bilo dovoljno) i da se spremi obilan topli obrok. Naravno, s nama su uvijek bile gitara i harmonika, tako da je navečer bilo pjesme i zabave.

Tom prilikom je zbog nanosa snijega četiri dana pruga bila zatvorena za promet pa je nastao problem povratka u Zagreb. Da ne bismo čekali uspostavu prometa Aco (Aleksandar Mujić) je s još nekolicinom kolega teškom mukom kroz nanose snijega probijao put do Gračaca, gdje je organizirao dvije velike lokomotive parnjače s vagonom-ralicom, da raščiste prugu do Cerovca. Ta se kompozicija probijala pola dana do nas u Cerovcu: bilo je zadivljujuće gledati kako se lokomotive s ralicom zabijaju u usjeko pruge ispunjene snijegom - snijeg je letio u zrak kao da je bomba eksplodirala. U međuvremenu smo mi krampovima razbijali led na tračnicama u tunelu da vagon-ralica ne bi iskočio. Naš je vagon, izložen snijegu i vjetru na osami u stanici Cerovac postao velika gruda snijega i takvog

su ga željezničari prikopčali u Gračacu na putnički vlak pa smo putem do Zagreba bili atrakcija svima koji su vidjeli vlak.

Nekoliko godina provodili smo državne praznike u tom vagonu. Godinu dana kasnije, tj. 29. 11. 1959., opet smo s vagonom bili u Cerovcu i istraživali Srednju Cerovačku špilju. Tada se pri povratku s dna jame (dubina oko 90 m) dogodila nesreća - Srećko Božičević počeo se penjati po blatnim ljestvicama bez osiguranja te je pao s visine od desetak metara i slomio nogu. Izvlačenje stradalog speleologa iz jame i prijenos do vagona obavili smo sami. Taj nam je događaj malo pokvario veselje izleta, ali ne jako, jer su nam u sjećanju ostali i veseli trenuci koje smo doživjeli prije ove nesreće (npr. zbornu pjevanje u vagonu i poziranje istraživača ispred vagona i sl.).

Boravak u vagonu uvijek je bio ugodan pa se raspoloženje zadržalo i za vrijeme istraživanja. Nakon mjerenja i crtanja Cerovačkih špilja 1960. (kao da je trajalo u nedogled) bilo je opuštanja i organiziranja raznih "predstava". Npr. svaki put je s nama bio i neki novi član kojega je trebalo "krstiti" a jedno takvo "krštenje" je i dokumentirano.

Nažalost, svemu dođe kraj pa su putovanja vagonom trajala samo do sredine 1962. Naime, početkom 60-ih godina većina članova moje generacije je završavala školovanje pa su mnogi otišli na odsluženje vojne obaveze, neki se oženili ili udali, a neki otišli iz Zagreba pa se SO sveo na samo

1968. - Hotelski smještaj
Autor: Vlado Božić

1960. - Akcija VUS na Kastavštini
Kolica za prijevoz opreme
Autor: Duško Muzikant

nekoliko članova. Srećom, sredinom desetljeća počela je u SO dolaziti mlada generacija³ koja je oživjela speleološku djelatnost, ali vagona više nije bilo, ostale su samo uspomene na njega.

Ne sjećam se kojim smo vlakom 31. ožujka 1957. došli u Gornje Dubrave kada smo istraživali Veliku i Malu Prkičku.⁴ Sjećam se samo da sam ja nosio ljestve i da smo se, prošavši neke kuće, penjali uzbrdo do ulaza u jednu od jama na strmini. Nacrt je tada izrađivao Slavko Marjanac, a u jami smo bili

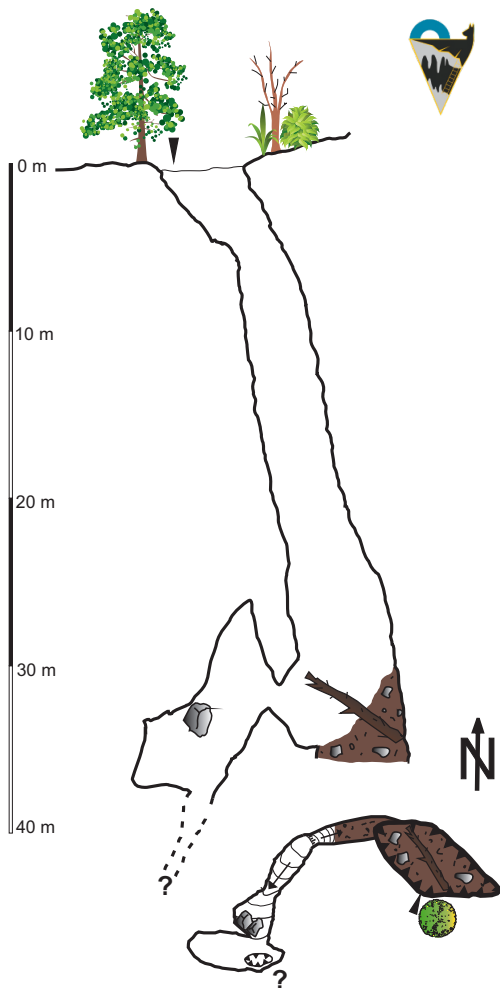
još Vlado Kalata i ja koji smo godinu dana ranije završili alpinistički tečaj. Slavko Smolec bio je "glavni" na otvoru jame, a ostali su pomagali u transportu opreme. Na istraživanje smo utrošili cijeli dan, a u Zagreb smo se vratili večernjim vlakom...

Iako više nemamo vlastiti vagon, ne koristimo ljestve u jamama, a i mnoge druge stvari su se promijenile, želja za istraživanjem nepoznatog u jednakoj je mjeri prisutna. Svjesni dugog postojanja i tradicije našeg odsjeka te velikog broja speleologa koji su sudjelovali u njegovu radu, ponovno odlazimo na područja i u objekte koje su oni istraživali kako bismo ažurirali arhivu, ali i da trud prijašnjih generacija speleologa ne bude zaboravljen.

3 Mladu generaciju koja je došla u SO 1964. - 1969. činili su: Branko Jalžić - Bančo, Vladimir Lindić - Linda, Nikola Bolonić - Đebo, Juraj Posarić - Jura, Branko Jendrašić - Šiljo, Zoran Bolonić - Coki, Damir Novačić, Mladen Krčmar - Šibica, Krešo Guszak, Jasenka Odić, Jelenić Željko - Jole, Branko Brdar i dr.

4 U ekipi su bili Slavko Marjanac, Tomica Božić, Tomica Krivec, Vlado Božić, Vlado Kalata, Drago Hušman, Ivica Posarić i Slavko Smolec.

Ime objekta: Jama na putu	
Lokacija: Bistrac, Krpel	
Broj pločice: 01 - 679	JMBO: 2534
Koordinate HTRS96: x: 405487 y: 5014429 z: 443 m	Dimenzije objekta: Dubina: 37 m Duljina: 49 m Tlocrtna duljina: 19 m
Topografski snimio: Valerija Butorac	
Mjerila: Zrinka Matić	
Nacrt priredila: Valerija Butorac	
Istražili članovi: SOŽ	Datum istraživanja: 8.10.2018.

Ime objekta: Prkička 3	
Lokacija: Bistrac, Krpel	
Broj pločice: 01 - 676	JMBO: 2533
Koordinate HTRS96: x: 405487 y: 5014429 z: 443 m	Dimenzije objekta: Dubina: 13 m Duljina: 16 m Tlocrtna duljina: 7 m
Topografski snimio: Nicola Rossi	
Mjerila: Zrinka Matić	
Nacrt priredila: Valerija Butorac	
Istražili članovi: SOŽ	Datum istraživanja: 9.9.2018.

